

שמעיד התלמוד (ברכות יב).

אז מהו הטקסט החשוב ביותר במקרא כיום?

באופן מפתיע, מדובר בטקסט שמבחינה ספרותית איננו בולט במיוחד. טקסט זה איננו מופיע בחלקי התורה הראשונים, בה התגבש סיפורו של עם ישראל, אלא דווקא בספר האחרון בתורה, ספר דברים. הטקסט איננו מובחן בצורה כלשהי בנאומו של משה, לא תחום בשום אופן, וגם לא מלווה בפתוס ספרותי. המדובר כמובן בפרשת "שמע ישראל", הידועה כיום כקריאת שמע. דווקא את הטקסט הזה, שהוא כמו פרגמנט קטן מתוך נאומו הארוך של משה, אומר היהודי לפחות פעמיים ביום – בשחרית ובערבית, על המיטה לפני השינה, והוא גם ליווה לאורך ההיסטוריה יהודים רבים שעמדו על סף המוות – החל מרבי עקיבא ועד הנרצחים ברדיפות ישראל השונות.

מדוע דווקא טקסט זה, ולא עשרת הדברות, זכה למעמד כה גבוה בליטורגיה היהודית?

דומני שניתן לספק שלוש תשובות לדבר:

א. שמיעה במקום ראייה

שמיעת עשרת הדברות לוותה בוויזואליה גדולה. הגם שנאמר שעם ישראל ראה את הקולות, קשה להתכחש למוטיב הראייה שבלט שם. בנוסף לקולות ראה עם ישראל "את הלפידים... ואת ההר עשן", ושוב חוזר המקרא ומתאר באופן ציורי את מצבו של ההר לאחר שאלוהים ירד עליו: "והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ועל עשנו כעשן הכבשן". הראייה היתה אפוא חלק מחוויית קבלת עשרת הדברות, שכאמור, גם זכו למוחשיות באמצעות כתיבתם על הלוחות. "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוהים אין עוד מלבדו", יסכם זאת משה בספר דברים.

הטקסט החשוב בתורה

מהו הטקסט החשוב ביותר במקרא?

רבים יגידו בוודאי שזהו עשרת הדברות. הרי את עשרת הדברות (או לפחות את חלקם) שמע עם ישראל ישירות מפיו של אלוהים, בניגוד לשאר התורה שאותה קיבל ממשה. עשרת הדברות גם נכתבו על לוחות מיוחדים, שהושמו בתוך ארון ברית, בנפרד ובשונה מספר התורה שהושם בצד הארון. על פי מדרשים ופרשנים שונים, בעשרת הדברות גם כלולים כל מצוות התורה. ואכן, בתקופת המקדש כנראה שעשרת הדברות היו הטקסט החשוב ביותר בליטורגיה היהודית. הכוהנים נהגו לומר אותם מידי יום, ואפילו היו מי שהכניסו אותם אל התפילין, כפי שהוכיחו הממצאים מקומראן.

ואף על פי כן, כיום אין לעשרת הדברות כל מעמד מיוחד בליטורגיה היהודית. המנהג הקדום לאמרם מידי יום קודם התפילה פסק. לכל היותר נמצא אותם מתנוססים בציור או תמונה על גבי פרוכות וספרים, אבל לא נשמע אותם אלא במהלך הקריאה השנתית בתורה, בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן, ובחג השבועות. דחיקתם מהליטורגיה היהודית קשורה ככל הנראה למאבק שניהלו חז"ל מול הנוצרים, שביטלו את מצוות התורה והסתפקו בעשרת הדברות, כפי

ג. שגרה לא מעמד חד פעמי

מעמד הר סיני, חרף כל חשיבותו, היה חד פעמי. הוא לא שב והתרחש לאורך ההיסטוריה. הר סיני, שהתקדש בירידת אלוהים עליו, שב להיות הר רגיל בתום המעמד, ככל שאר ההרים. שמיעת עשרת הדיברות הפכה עם תום המעמד לזיכרון, שהלך והתעמעם ככל שחלפו השנים. הקשר המוחשי עם אלוהים הוצנע בתוככי המשכן, שהוגבל לכוהנים.

פרשת שמע, לעומת זאת, מדבר על האמונה שבשגרה. את ההכרה באלוהים אחד היא מכניסה אל חיי היומיום: "ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". הכרה זו, שצומחת מתוך האדם, נדרש ללוות אותו בכל עת – בין בעיסוקיו בבית ובין בעיסוקיו בחוץ. בין בקומו ובין בשבתו. לאמונה שכזו כוח גדול יותר מאשר מופע חד-פעמי, מוצלח ככל שיהיה. כאן הוטבעה ההבנה שחכמה עדיפה מנבואה. ששינון יומיומי של טקסט משפיע בצורה עמוקה ורחבה יותר מאשר מעמד חווייתי מרומם נפש.

***

אלו הם מקצת מאפייניו של הטקסט החשוב ביותר בליטורגיה היהודית. כאמור, פרשת שמע צנועה ומוצנעת היא. הקורא את ספר דברים ואת פרשת ואתחנן לא מוצא אותה כה מיוחדת מבחינה ספרותית. אבל זהו כוחה. דווקא הצניעות שבה, דווקא השקט שבה היא נאמרת, דווקא היסודות הכה ארציים וכה אנושיים שכרוכים בה, הופכים אותה לפרשה שמלווה את העם היהודי במשך אלפי שנים. פרשת שמע היא תורה התואמת לחיים של כולנו. היא תורת האדם.

פרשת שמע, לעומת זאת, מספרת על בלעדיותו של האל ("ה' אלוהינו ה' אחד"), רק בדרך אחרת - דרך של שמיעה. שמיעה, בניגוד לראיה, היא פעולה פנימית. היא מבטאת במקרא הרבה מעבר לפעולה החושית. היא מכוונת להפנמה ובעיקר להבנה. כשאנו קוראים קריאת שמע איננו מחפשים אפוא את אלוהים מחוצה לנו אלא בתוכנו. איננו רוצים שיוכיחו לנו את בלעדיותו בקולות וברקים אלא אנו מבקשים להבין את אחדותו. זו אמונה פנימית יותר ועמוקה יותר, וממילא רלוונטית יותר עבור דורות של יהודים שלא עמדו למרגלות הר סיני.

ב. אהבה במקום יראה

התגובה המיידית של בני ישראל לעשרת הדברות היתה פחד. "וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן וירא העם וינועו ויעמדו מרחק". הראיה הובילה ליראה. אלוהים שהתגלה בצורה מוחשית זרע אימה בקרב הציבור. הדיברות שאמר היו גדולות על מידותיו של העם, שהרגע השתחרר ממצרים וטרם הורגל לתפקוד מוסרי עצמאי.

פרשת שמע, לעומת זאת, מדברת בשפת האהבה. "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובעל מאדך". בעולמה, ההכרה באלוהים האחד איננה מוביל לתחושת ריחוק אלא לקרבה ואינטימיות. האדם כבר בוגר מספיק ועצמאי מספיק כדי לא לחוש מאוים מנוכחותו של אלוהים. הוא מבין כי דווקא היכולת שלו להשיג את אלוהים היא שמחברת אותו אליו והופכת אותו עצמו לבעל "צלם אלוהים". שפה זו היא שפתם של דורות רבים בעם ישראל שלא רק יראו מפני אלוהים אלא גם אהבו אותו ולכן שמרו לו אמונים. האינטימיות הזו היא זו שגרמה להם לא לבגוד באמונתם, גם כששילמו על כך מחיר כבד.